

összehajt egy dobozt. A kettősséget, a vonzót és taszítót, az emberit és démonit, az örülést és a mindennapit vagy a mindennapi örülést viszont nem játssza el.

De akárcsak a többi alakítás, a szándék ismerete nélkül ez is megítélhetetlen. Mit akar a rendező, miről szóljon ez a *Tóték*? Mert ha ez a cél jól ki van jelölve, akkor elemezhetővé, mérlegelhetővé válik a megvalósítás minden eleme.

Ez az értelmezés vagy a szándék viszont sem az alakításokból, sem egyébből nem rajzolódik ki. Van kiválóan sikerült jelenet, mint például Tót és az Órnagy duettje a kert végi budin, amikor a két önfeledten söröző és a *Gaudeamus* éneklő férfi valamennyi addigi különbsége ellenére hirtelen ijeszten hasonlítani kezd egymásra; a jelenetbe humor és fenyegető jelentés sűrűsödik. Az Órnagy és Tót vad dominózása, a kockák csapkodása egy pillanatra a fanatikus Órnagyot képes megmutatni. A rendező azonban láthatóan a humort favorizálja, és kerüli a drámát. Értelmezésében a Postás inkább jópofa alak, aki megrétfálja a falu lakóit azzal, hogy összetépi a neki nem tetsző leveleket. A démoniságától, erejétől megfosztott Órnagy, a jóformán semmi ellenállást nem tanúsító Tót, a fiáért gépiesen aggó Tótné együttese egyre súlytalanabb történetet bontakoztat ki, melynek az a humoros kimenetele, hogy Tót felnégyeli az Órnagyot.

A díszlet jószerevével a szerzői utasítások szerint készült. A díszletben egy félkörívet leíró *ajtó* forog, küszöbén állva a Tót család tagjai „beforognak” az Órnagy szobájába. Ilyenkor a színész szembekerül a nézőtérrel, mintha az Órnagy szobája maga a nézőtér lenne. Ennek a nézőtér-Órnagy-párhuzamnak azonban a továbbiakban nincs sem folytatása, sem következménye; máskor az Órnagy szobája másutt van. Ugyanígy forog három elem a díszlet három falán: mindre egy-egy családtag kapaszkodik fel az előadás végén, ki állva, ki fekvő; a függöny úgy megy le, hogy ők, miközben ki-be forognak, megígérik, hogy folytatják az Órnagy érkezése előtti létet. Az előadás folyamán az Órnagy egyszer használja az egyik ilyen forgóját: amikor leszáll

a vonatról, és előbb „egyik” Órnagyként vadászatra jön, „másikként” pedig a Tóték vendége; a szerepösszevonás kissé zavarba ejtő, s tréfás kedvű félőrült Órnagyot sejtet. A dobozolás sem ölt gigantikus méreteket; dobozolás jelenetekben sötétekre van szükség, hogy a háttérben újabb dobozoszlopok jelenjenek meg, melyek, akárcsak a díszlet falai, csomagolópapír-színűek. Mintha Tóték maguk is egy nagy dobozban lennének (bár ez alig több felelőtlen és a színpadról kevésbé visszaigazolt nézői asszociációnál). A dobozapokalipszis elmarad.

A realizmus és stilizáció határán való egyensúlyozásból széttagolt, egymásból nem következő nyelvek lesznek. A stilizációs eszközök: a színészek játékában olykor - ritkán - megcsillanó realizmusból való kilépések, az állóképek vagy a csupán koreográfiával jelzett dobozolás jelenet, nem beszélve a forgó díszletelemekről, idegenek maradnak. Az előadás nem képes magába olvasztani azt az absztrakciót, amelyben például a Postás lába között egy kis vonat megy át, miközben ő egy újabb megsemmisített levélről mesél. Elvégre az absztrakció a színpadon nem más, mint stilizáció. Az előadás azonban nem hoz létre új valóságot, amelyben a szemünk előtt megszületne és lejátszódná Tóték története, hanem utánozza azt. Olyan, mint az a birsalma, amelyet Tóttal szagoltatnak, hogy jusson már végre eszébe valami: nem birs, hanem zöldalma. Egy növényteni átverés.

Csak Melis László katonaindulókat, keringőket idéző nagyszerű zenéje reflektálja, kommentálja az előadást.

TOMPA ANDREA

Örkény István: Tóték
(Pesti Színház)

Díszlet: Bartos András. Jelmez: Szűcs Edit. Zene. Melis László.

Dramaturg: Ruttkay Zsófia. Rendezte: Réthly Attila.

Szereplők: Gyuriska János, Blaskó Péter, Böröcsök Enikő, Pápai Erika, Bajka Pál, Hámori Gabriella f. h., Vallai Péter.

GOLDONI: KÉT ÚR SZOLGÁJA

Tanult színház

Miközben Goldoni többnyire az obligát „könnyű komédiázás” terepe, a magukra valamit is adó rendezők mindig megpróbálják a felszín mögé vezetni a nézőt, és Truffaldino bravúrjelenete mellé és köré feltálatni némi *sors-potpourrit*. Sorsból ugyanis bőven akad ebben a darabban: a szegény Beatrice kálváriája mellé szépen felnő Florindo hányattatása; az egymást keresőkergető szerelmespár mellett pompás kis mellékszál a majdnem férjhez kényszerített Clarice előfeminista küzdelme a szabad választás jogáért; és hát lehet az egész mögé odacsempészni némi szociális kontúrt avagy plebejus indulatot - mint tette például Acs János egy réges-régi kaposvári előadásban, ha jól emlékszem. De hát valószínűleg jól emlékszem, mert Koltai Róbert kifakadásai jutnak eszembe, ahogy felénk, nézők felé hánnya az alig-vígjátéki keserűséget.

Szolnokon kissé nehezen indul az előadás. Az információktól túlszűfolt, beszélgetős első jelenet némileg statikus, és ebben jelen-tős szerepe van a ferdén elhelyezett, túlméretezett hosszú asztalnak (amely Nagy Viktória egvébként szellemes és sejtelmes

megoldásainak, jelzéseinek egyetlen elhibázott darabja). Ekkor tűnik szembe az is, hogy Koltai M. Gábor rendező Sediánszky Nóra dramaturg segítségével új szöveget játszat - az újdonság főleg a mai köznyelv, némi szlenggel megsegítve. Olykor zavaró, máskor a rögtönzésekkel összesimulni látszik ez a frissítés, mindösszesen azonban nem gondolom, hogy egy revelatív, új fordítás került volna ki a fiatalok kezéből.

A játék akkor pörög fel, amikor megjelenik a színen Truffaldino - és ez rendben is volna, azaz hogy így szokott lenni, akkor is, ha e szolnoknál kedvezőbb csillagzat alatt születik meg egy előadás. Merthogy dramaturgiai értelemben is Truffaldino az események centruma - és ő konstans éhsége az a szál, amely egymásra fűzi a jeleneteket. Koltai tisztán mutatja ezt a dramaturgiai vezérfonalat - egyáltalán: átláthatóság jellemzi rendezését, amit hajlamos vagyok értéknek tekinteni az össznépi művészi maszatolás delelőjén.

Truffaldino nemcsak „kibeszél” a daraból, amint ez hagyományos, hanem meg is szólítja a nézőket, választ is vár tőlük, amit

aztán beépít saját szövegébe. Ez a játék is ősrégi - és igen kockázatos, hiszen a színház mégsem interaktív művészet. Ha sikerül ez a mégoly felületes párbeszéd, azt eredményezheti, hogy a közönség Truffaldino „drukkerévé” válik, az ő nézőpontját teszi magáévá, vele azonosul. S ha ez is megvan, némiképp más fénytörésben mutatkozik a szerelmesek kálváriája - az üres gyomor és a szüntelen, praktikus konfliktushelyzet nemcsak szembekerül a fennkölt és alapvető sorskérdésekkel, hanem fölébük is kerekedik. Truffaldinót ugyanis a szükség, azaz saját üres gyomra készíti ar'a, hogy két úr szolgájának szegődjék. Ettől kezdve pedig mintegy automatikusan követi el a többi stiklit is: hazugságok hálójába keveredik, a bőrt mentvén valójában ő generálja a majdnem végzetes konfliktust, amelybe majdnem belehalnak azok, akiket egymásnak rendelt a sors, de elszakított a barbár valóság és az értetlen világ. A szolnoki előadásban tisztán látszik a konfliktusok hierarchiája: mi is ez a kalamajka holmi elkavart fénykép és levél körül, mikor éhes az ember fia? Mi meg, a közönség azért drukkolunk, hogy ez a mi

emberünk végre telítö-
hesse a hasát.

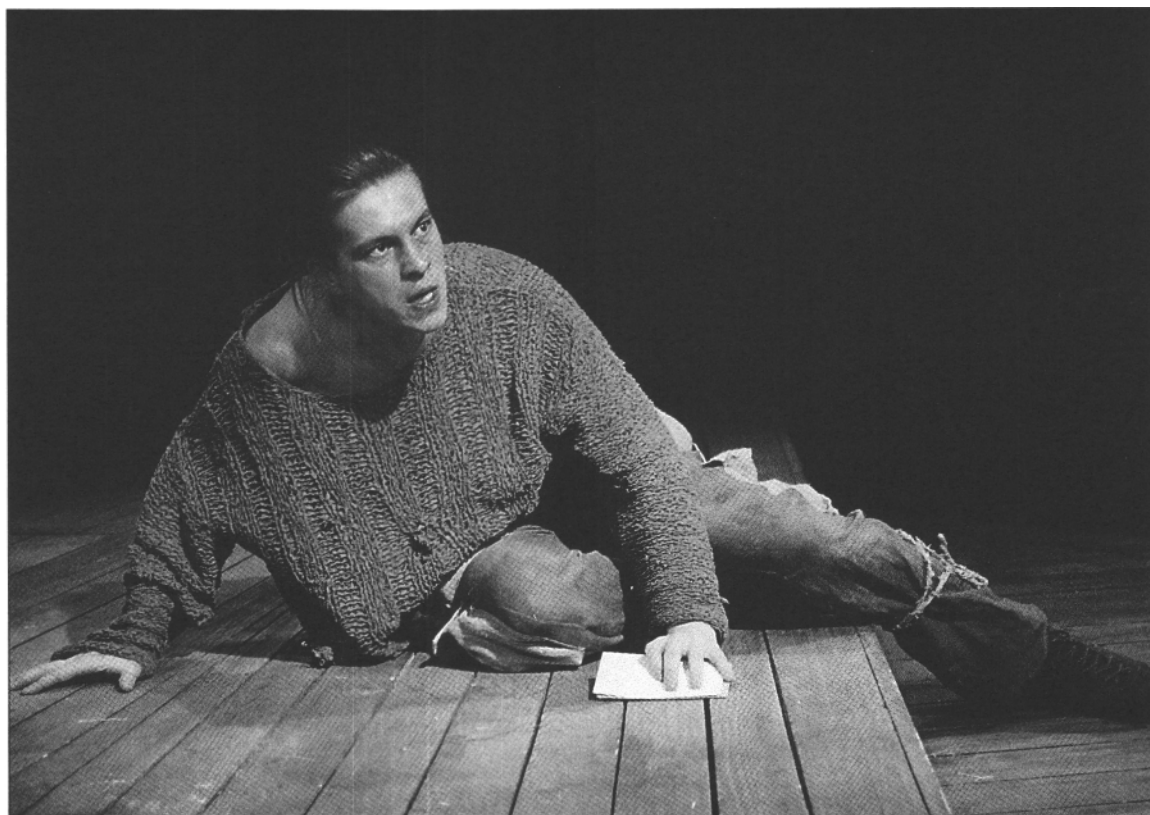
Ezen a ponton pedig rendezői értelmezésről kell beszélni, még akkor is, ha a szolnoki előadás számos ponton - főként a színészi alakítások terén - nem erősíti ezt az értelmezést. Mindazonáltal kirajzolódik, akár egy színházi tanulmányban.

Kicsit sterilen még-hozzá. Szerényebb regiszterű figurákkal. Florindo Szirtes Balázs játékában elsősorban a nyalka tartás. Szávai Viktória Beatricéje egy mélyített intonáció és „lefelé” hadarás, szögletes (férfiasnak vélt?) mozdulatokkal kísérve. Claricéből valamely rejtélyes okból csak a csitris dac maradt. A többiek pedig alig lehet észrevenni. Mintha a rendező csak a domináns jellemvonásra figyelt volna

oda a főbb szereplőknél akik - és társaik - azután elmulasztották figurávé építeni ezt a jellemvonást.

Még jó, hogy Truffaldinót Szabados Mihály játssza, szerep, színész és helyzet szerencsés találkozását hozva létre. Igaz, a bravúrstiklit, a két úr szimultán kiszolgálását láttuk már frenetikusabbnak, bohócosabbnak, ügyesebbnek - a pánikot is mélyebbnek, elementárisabbnak. De Truffaldino mégiscsak ismerős kismeyer, igazi drive-val és hiteles csetlés-botlással.

Koltai M. Gábor (aki számos okból jól tenné, ha a nevét alaposabban megkülönböztetné eev M nélküli kollégáétól) íó szín-

Truffaldino: Szabados Mihály (Csabai István felvétele)

házon nevelkedett, pontosabban megtanulta, milyen a jó színház. Ismer sok fogást, eszközt és hatáselemet; látta és már tudja a színházi tér horizontális és vertikális kezelését; magabiztos a ritmus megkomponálásában. A színészvezetésben látszik erőtlenség, a megtanult, „tudott” anyag színpadi megformálásában rutintalannak.

Az este Szabados Mihályé volt. Köszöntük szépen, mikor szóba elegyedett velünk.

CSÁKI JUDIT

Goldoni: Két úr szolgálja (Szigligeti Színház, Szolnok)

Fordította: Sediánszky Nóra és Koltai M. Gábor. Díslet-jelmez: Nagy Viktória. Dramaturg: Sediánszky Nóra. A rendező munkatársa: Kónya Gabriella. Rendezte: Koltai M. Gábor.

Szereplők: Szávai Viktória, Szirtes Balázs, Szabados Mihály, Ujlaky László, Czibulás Péter, Verebes Linda, Petridisz Hrisztosz, Mészáros István, Széles Zita, Tárnai Attila, Horváth Gábor.

ESTERHÁZY PÉTER: BÚCSÚSZIMFÓNIA

Grazi jelentés

TIK a beceneve a Müzrgrabenstrassén immár huszonöt éve működő Theater im Keller elnevezésű pincészínháznak. Prototípusa ez a kultúra föld alatti menedékeinek.

A tompa fényű előtérben maga a rendező tölti be a ruhatáros szerepét, sőt az igazgató, a bozontos hajzatú Norbert Hainschek sem áttal (utál? - kérdezhetné Esterházy) beülni a pénztárba, ha a helyzet úgy kívánja. Szinte földöntúli elhivatottságtól fűtve magyaráz küldetéséről a szomszédos, Emil nevű törzspresszóban. „Az életemet tettem rá, hogy magyar, szlovén és más déli és keleti szomszédaink színpadi szerzőit bemutassam az osztrák közönségnek. Pokolian nehéz becsalogatni a színházba a graziakat számukra ismeretlen írók darabjaihoz. Polgáraink eléggé sznobok: ha ismeretlen az író, legalább jöjjön Párizsból, származzon Angliából, vagy legyen amerikai. A keleti árucikknek stichje van; cseh, lengyel és magyar szerzők bemutatásánál működésbe lépnek az előítéletek. De azért kétszázötvenezer lakosból

mindig akad néhány, aki eljön előadásainkra, és ez nekem nagy elégtétel.”

Mindezt egy Giordano Bruno lelkesültségével mondja Norbert Hainschek. Csak éppen őt nem fenyegeti máglyahalál, ellenkezőleg, a város és a tartomány finanszírozza apostoli küldetését. A kultúrára szomjazó nézők inkább a Schauspielhausba járnak. Ott most éppen Dario Fo a szerzősztár. Ha pedig magyar, akkor Molnár Ferencnek hívják.

Grazi utazásunk előtt Esterházy Péter elmesélte, hogy mialatt 1991-től 1999-ig a *Harmonia Caelestis* című családregényén dolgozott, a mű „melléktermékén”, a téma kínálta vizeken evezve született meg *Búcsúszimfónia* című darabja, amellyel megnyerte a Vígszínház drámapályázatát. 1996-ban aztán annak rendje-módja szerint a monológdrámát be is mutatta a nagykörüti teátrum.

A grazi tehát a színmű második bemutatója. A függönyt maguk a szereplők húzzák szét. Díslet alig van, azt kispórolták az előadásból.